

**DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT**

Landbruksdirektoratet
Postboks 1450 Vika
0116 OSLO
NORWAY

Deres ref

Vår ref

Dato

20/537-2

7. mai 2020

Fastsettelse av forskrift om endring i avlingssviktforskriften - risikoavlasning i grøntsektoren som følge av koronapandemien

Landbruks- og matdepartementet har i dag fastsatt endringer i forskrift om erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon (vedlagt).

Departementet ber samtidig Landbruksdirektoratet om å utarbeide satser i forskrift om satser for beregning av erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon (sats- og beregningsforskriften) som tar høyde for at veksthusproduksjoner med manuell høsting nå kan få utbetalt erstatning over ordningen.

1. Bakgrunn

Flere av kulturene innenfor frukt, bær og grønnsaksproduksjonen har et betydelig behov for sesongbasert arbeidskraft, særlig i forbindelse med innhøsting sommer og høst. Mange av de norske grøntprodusentene har basert sin produksjon på å dekke denne arbeidskraften gjennom kortere engasjementer av arbeidskraft fra andre land. Innenfor EØS-området kommer de fleste fra Polen og Baltikum, mens det utenfor EØS særlig kommer sesongarbeidere fra Vietnam og i noen grad Ukraina og Filippinene.

Innskrenking i mobilitet mellom land og karantenereregler som følge av den pågående koronapandemien, kan gi redusert tilgang på nødvendig arbeidskraft i sesongen, og da særlig innhøstingssesongen i juni-september. Utfordringen er særlig stor for grøntprodusenter med store og arbeidsintensive produksjoner.

Departementet ser det som ønskelig at den norske produksjonen av frukt, bær og grønnsaker opprettholdes på et så høyt nivå som mulig. Norsk arbeidskraft er normalt vanskelig å

Postadresse
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo
postmottak@lmd.dep.no

Kontoradresse
Teatergata 9
www.lmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 874

Avdeling
Landbrukspolitisk
avdeling

Saksbehandler
Arne Oftedal
22 24 92 36

få tak i til sesongbasert arbeid i jordbruket. Nå er vi imidlertid i en situasjon der svært mange enten er arbeidsledige eller permittert fra sitt opprinnelige arbeid.

Regjeringen har gjort flere tiltak for å gjøre det mulig for landbrukssektoren å få tak i arbeidskraft. Det er gjort endringer i utlendingsforskriften slik at sesongarbeidstakere som er i Norge kan søke om forlenget oppholdstillatelse, og bortvisningsforskriften er endret slik at arbeidstakere fra EØS-land som skal påbegynne et arbeidsforhold i landbruket skal få mulighet til å reise inn til Norge. Det er også iverksatt tiltak som skal gjøre det lettere å få engasjert norsk permittert arbeidskraft gjennom en ordning der dagpengemottakere som arbeider i landbruket bare trenger å føre halvparten av timene på meldekortet. Regjeringen har også åpnet for at sesongarbeidere fra land utenfor EØS som skal arbeide i landbruket kan komme til Norge. Samlet er disse endringene viktige for mange produsenter i grøntsektoren som trenger sesongarbeidskraft.

Regjeringens tiltakspakker, som skal bidra til å dempe den økonomiske virkningen av koronapandemien for næringslivet generelt, har også relevans for landbrukssektoren. Det gjelder tiltak som låne- og garantiordninger, justering av permitteringsregler, utsatt innbetaling av utgående merverdiavgift m.m. Kontantstøtteordningen vil treffe den delen av næringen som opplever akutt omsetningsfall. Disse tiltakene vil derfor også bidra til risikoavlastning i grøntsektoren.

For ytterligere å redusere risikoen for at produsentene nedskalerer planlagt produksjon, er partene i jordbruksoppgjøret gjennom en protokoll av 20. april 2020 enige om å utvide den eksisterende erstatningsordningen for avlingsskade med en midlertidig bestemmelse for 2020 som omfatter avlingssvikt som følge av mangel på arbeidskraft. Ordningen vil ha som formål å sikre produsenter med arbeidsintensive grøntproduksjoner mot store tap som følge av mangel på arbeidskraft i innhøstingen, eller dersom arbeiderne som er på plass ikke kan få utført arbeid på grunn av pålagte restriksjoner. Dette vil kunne gi produsentene en økonomisk kompensasjon dersom de ikke klarer å skaffe seg den arbeidskraften som er nødvendig for å høste avlingene.

2. Beskrivelse av ordningen

Det rettslige grunnlaget for ordningen er fastsatt gjennom en endring i forskrift 17. januar 2012 nr. 56 om erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon. Ordningen er basert på følgende hovedprinsipper:

2.1 Avgrensning

Som nevnt er det de mest arbeidsintensive grøntproduksjonene som er mest sårbare dersom produsentene ikke klarer å skaffe den nødvendige sesongbaserte arbeidskraften. Følgelig er det her det er størst behov for risikoreduserende tiltak. Innenfor ordningen med erstatning for klimabetinget avlingsskade omfatter dette vekstgruppene frukt, bær og grønnsaker. Jord-

bruksavtalepartene har blitt enige om at også potetproduksjon skal omfattes. De teknologiske løsningene i potetproduksjon har klare likhetstrekk med for eksempel produksjon av løk og gulrot, som er innenfor vekstgruppen grønnsaker. Virkeområdet for ordningen avgrenses etter dette til uhøstet volum på rot av frukt, bær, grønnsaker og potet. At ordningen gjelder ved mangel på arbeidskraft, betyr at den ikke vil dekke tap som har sin årsak i markedsmessige forstyrrelser, f.eks. som følge av manglende etterspørsel.

Produksjon av tomat, agurk og salat i veksthus er ikke omfattet av den ordinære avlingskadeordningen, der formålet er å gi økonomisk støtte ved klimabetinget avlingstap. Partene er enige om at også veksthusproduksjon som har produksjonen innrettet sesongbasert, og leier inn arbeidskraft til manuell høsting, omfattes av denne ordningen. Det forutsetter at det i tilknytning til "satsforskriften" også fastsettes satser for disse produksjonene.

2.2 Vilkår for erstatning

Det er flere vilkår som må oppfylles før foretaket skal kunne gis erstatning etter denne risikoavlastningsordningen. For det første gjelder de ordinære vilkårene for erstatning, slik disse fremgår av § 2 nr. 2, 3 og 4. Det betyr at foretaket må oppfylle vilkårene for produksjonstilskudd for den eller de aktuelle produksjonene og ikke ha andre muligheter for å få dekket tapet sitt. I tillegg gjelder kravet om at man uten ugrunnet opphold må melde fra til kommunen om hvilke konkrete vanskeligheter som hindrer foretaket i å skaffe til veie nødvendig arbeidskraft, jf. forskriften § 2 nr. 4. Dette vilkåret er særlig viktig innenfor denne ordningen ettersom tidlige signaler om mangel på sesongarbeidskraft vil gjøre det lettere for norske myndigheter å bistå med å avhjelpe situasjonen dersom dette er mulig.

Det sentrale vilkåret for erstatning etter den nye bestemmelsen, § 2a, er at manglende innhøsting må skyldes restriksjoner i flyten av arbeidskraft. Med "restriksjoner" menes her krav satt av norske eller utenlandske myndigheter knyttet til ut- eller innreise, og som utgjør en hindring som foretaket ikke med rimelighet kan unngå. Om det foreligger en restriksjon vil dermed normalt kunne leses direkte ut av offisielle dokumenter. Et foretak som for så vidt disponerer nødvendig arbeidskraft, men som ikke får benyttet denne på grunn av offentlig fastsatte smittetiltak (f.eks. pålagt karantene for arbeiderne), vil kunne komme inn under ordningen, ettersom årsaken til at man ikke får høstet avlingen i dette tilfellet vil kunne knyttes til en restriksjon.

Det er et vilkår at foretaket "ikke har kunnet" høste avlingen. Departementet understreker at det vil være viktig å kunne dokumentere at behovet for sesongarbeidskraft faktisk er til stede, og at manglende tilgang på slik arbeidskraft som følge av pandemien er årsaken til at avlingen står uhøstet. Selv om kvalifiserte utenlandske sesongarbeidere ikke er tilgjengelige på grunn av koronapandemien, forventes det at foretaket utfører alle nødvendige tiltak for å få høstet så stor avling som mulig, f.eks. ved å benytte norsk arbeidskraft, benytte "selvplukk" der det er mulig, eller ved å ta i bruk tilgjengelig teknologi. Det vil kanskje også være mulig å søke etter arbeidskraft i andre land med mindre omfattende restriksjoner enn det landet der foretaket normalt henter sine sesongarbeidere. Den ordinære tapsbegrensningsplikten, jf.

avlingsskadeforskriften § 9 nr. 1, gjelder således fullt ut også for denne midlertidige ordningen. Dette innebærer at det i noen tilfeller bare vil kunne gis erstatning for deler av foretakets samlede disponible areal.

2.3 Beregningen av den økonomiske støtten

Gjeldende ordning for erstatning ved avlingsskade har som formål å gi en økonomisk støtte til produsenter som opplever tap på grunn av forhold de selv ikke kan ha kontroll over, ikke å erstatte det fulle økonomiske tapet som produsenten lider. Formålet er dermed først og fremst å gi et økonomisk fundament for å kunne videreføre virksomheten, og bidra til at produksjonspotensialet opprettholdes. Dette er også situasjonen for betydelige deler av norsk næringsliv, som på ulike måter er påvirket av pandemien og tiltakene mot smittespredning. Mange vil her måtte tåle betydelige tap.

Også for den nye risikoavlastningsordningen vil egenrisikoen utgjøre 30 pst sammenlignet med en "gjennomsnittsavling", jf. § 3. Omkring dette nivået vil det alltid være svingninger som produsentene må ta høyde for. I år med betydelig avlingssvikt hos mange produsenter vil også noe volumtap kunne bli kompensert av høyere markedsprisuttak.

I gjeldende erstatningsordning kan det enkelte foretak maksimalt motta en erstatning på 750 000 kroner per vekstgruppe. Et av formålene med dette er å begrense store monokulturer og stimulere til å spre risiko på flere produksjoner. Produsenter med store arealer innenfor samme vekstgruppe velger å ta en betydelig risiko, samtidig som inntjeningspotensialet er høyt. Partene i jordbruksoppgjøret har vært enige om at disse produsentene må bære mer av risikoen selv, eventuelt benytte seg av private forsikringsordninger. Innenfor grøntsektoren i Norge finnes det i dag likevel en del produsenter med relativt store arealer av arbeidsintensive produksjoner. Dette er gjerne produsenter som også har gjort betydelige tiltak for reduserer risikoen for klimabetinget avlingssvikt, f.eks. forbedring av grøftetilstanden, kunstig vanning etc.

Situasjonen med en mulig mangel på arbeidskraft som følge av koronapandemien er av en annen karakter, og vil i betydelig grad kunne berøre de store produsentene med mange ansatte sesongarbeidere. Det er disse som vil ha de største utfordringene med å skaffe nok arbeidskraft, og følgelig også kunne oppleve omfattende økonomiske tap dersom dette ikke lykkes. Taket for utbetaling av erstatning for avlingssvikt i de vekstgruppene som er omfattet av denne endringsforskriften er derfor hevet fra 750 000 til 2,0 mill. kroner per vekstgruppe, jf. § 3 annet ledd. Bestemmelsen er for øvrig noe språklig omarbeidet for å tydeliggjøre at taket, slik det også praktiseres i dag, gjelder per vekstgruppe, mens den nedre grensen på 5 000 kroner gjelder samlet utbetaling til foretaket.

At hevingen av erstatningstaket gjøres generell for alle vekstgrupper der arbeidsintensiv produksjon forekommer, innebærer at det vil være uten betydning om årsaken til manglende innhøsting skyldes klimaskader eller har sin bakgrunn i restriksjoner i forbindelse med koro-

napandemien, eventuelt en kombinasjon av disse to tilskuddsgrunnlagene. Taket på utbetaling for de aktuelle vekstgruppene i denne sesongen vil dermed være 2,0 mill. kroner uavhengig av årsak.

2.4 Dispensasjon

I avlingssviktforskriften § 11 fjerde ledd er det åpnet for å kunne dispensasjon fra § 2 a på lik linje med hva som gjelder ved ordinært avlingstap. Det betyr at det i særlige tilfeller ville kunne dispenseres fra vilkårene, typisk dersom det oppstår situasjoner som ville vært ansett "erstatningsverdig" hvis departementet hadde vært kjent med nye typetilfellet da regelverket ble utformet. I begrepet "særlige tilfeller" ligger det som vanlig at terskelen for å gi dispensasjon er høy, og det vil ikke kunne dispenseres i strid med formålet med ordningen eller ordningens virkeområde (dvs. hvilke vekstgrupper som omfattes).

Med hilsen

Nils Øyvind Bergset (e.f.)
fung. avdelingsdirektør

Arne Oftedal
spesialrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi:
Norges Bondelag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Vedlegg